

NL

Historische wandelingen in Kolhorn

Tekst audiotour

1

Keern & Overtuinen

Pagina 8-19

± 45 tot 60
minuten

Overtuinen & Polderpaden

Pagina 20-35

2

± 60 tot 75
minuten

Water & Dijk

Pagina 36-49

3

± 60 minuten

Welkom in Kolhorn!

Voordat we onze wandeling
beginnen kort iets over de
geschiedenis van Kolhorn.

Hoe kan het dat hier onderaan de haakse bocht
van zo'n hoge dijk een eeuwenoud dorp ligt?
Die dijk was er veel eerder dan het dorp Kolhorn.
Al in 1250 lag hier de Westfriese Omringdijk.
Als u met uw rug naar de Turfschuur gaat staan ziet
u het kanaal.

Tot 1844 was aan de overkant de Zuiderzee, met
vaarroutes via het uitgestrekte waddengebied tot
aan de Noordzee en naar de noordelijke en oostelijke
provincies van Nederland.

In 1844 werden twee grote polders drooggelegd,
de Waardpolder en de Groetpolder.
De verbinding van Kolhorn met de Zuiderzee bleef
nog via het Kolhornerdiep, tot in 1930 de Wieringermeer-
polder droogviel.

Eeuwenlang was Kolhorn een dorp van zeelieden,
binnenschippers en vissers geweest. Dat hield toen op.

*Respecteer hun
privacy en gluur dus
niet naar binnen.*

Na een periode van verval is nu het oudste gedeelte van Kolhorn 'Beschermd Dorpsgezicht'.

Deze wandeling brengt u langs de mooiste gedeelten van het oude Kolhorn.

Het lijkt af en toe wel een openluchtmuseum, maar er wonen overal mensen. Respecteer hun privacy en gluur dus niet naar binnen.

Museum '**De Turfschuur**' is één van de drie overgebleven en gerestaureerde 'turfschuren' van Kolhorn.

Als u naar de zijkant van de schuren kijkt ziet u dat deze doorlopen van de dijk naar de sloot beneden.

De zwart geteerde, gepotdekselde ruwhouten planken zijn karakteristiek voor de schuren in deze streek.

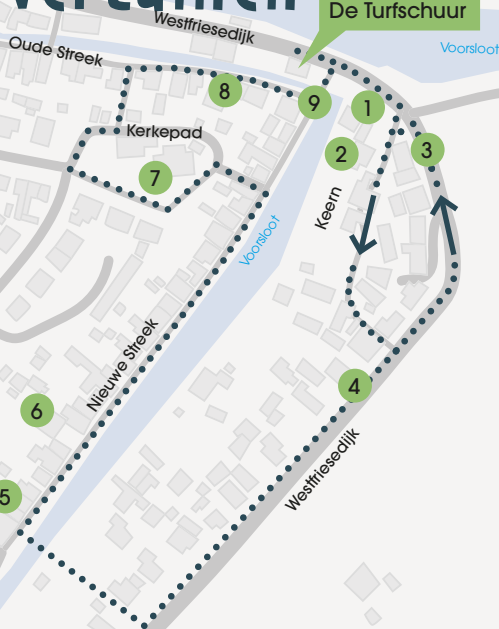
Het worden turfschuren genoemd omdat in vroeger tijden hier de turf werd aangevoerd over de voormalige Zuiderzee.

Aan de bovenkant ging de turf naar binnen en aan de onderkant werd de turf overgeladen op binnenvaartschepen, die vervoerden de turf verder het achterland in.

Keern & Overtuinen

Museum
De Turfschuur

Wandelroute **Keern en Overtuinen**
Tijdsduur 45 tot 60 minuten

Gaat u met mij mee?... We gaan vanaf het museum rechts richting de bocht in de dijk. Direct voorbij de groene ijzeren brug nemen we het pad rechts naar beneden.

1 Aan uw rechterhand staat het **watergemaal van de Schager Kogge**. Dit was het eerste elektrische gemaal van Noord-Holland, gebouwd in 1927.

Op deze plaats was vanaf het jaar 1250 een spuisluis voor het water dat door de rivier werd aangevoerd.

Nu is die rivier een brede vaart geworden, de **Voorstloot**.

Vroeger voeren hier de vrachtschepen af en aan.

Goederen werden overgeladen van grotere schepen bovenaan de dijk naar kleinere binnenvaartschepen.

2 Direct na het watergemaal zijn we op het Keern. Dit is het oudste gedeelte van Kolhorn. Het huis rechts, Keern 2, was in vroeger tijden het **Gildehuis**. Hier vond vanaf ongeveer het jaar 1620 de verdeling van de handel plaats.

3 Aan het Keern zijn de huizen bepaald niet in één lijn gebouwd, het eerste is de achterkant van het prachtig gerestaureerde pand **'de Roode Leeuw'** (1620) dat ook tegen de dijk aan is gebouwd.

Van oudsher was dit gebouw een halteplaats voor de postkoets die tussen Amsterdam en Den Helder reed. Reizigers konden hier eten, drinken en overnachten. Tussen Keern 1 en 9 gaat u linksaf waardoor u in een heel smal straatje komt. Dit stukje Kolhorn heeft wel een heel besloten karakter.

Via een betonnen trap met aan uw linkerhand een prachtige oude muur van een echt dijkhuis, komt u op de dijk. Aan de overkant rechts ziet u een deel van de **Groetpolder**. Tot het jaar 1844 was hier nog de Zuiderzee.

'De Rode Leeuw' ± 1918

We moeten nu een klein extra rondje lopen om niks te missen. We gaan op de dijk linksaf, voorbij **De Rode Leeuw** nemen we de witte trap naar beneden. Onderaan gekomen gaan we weer links het Keern op.

We lopen nu verder door, daar zien we rechts een insteekhaventje. Zo zijn er in Kolhorn vele geweest. Deze is in de jaren tachtig van de vorige eeuw opnieuw uitgegraven en in oude staat hersteld. U heeft van hieruit ook mooi zicht op de overkant van de **Voorsloot**. U kunt hier ook al een glimp krijgen van de bijzondere **Overtuinen**. Nog even geduld. Daar komen we straks ook.

'Nieuwe Streek' ± 1930

We vervolgen onze weg via het pad tussen de tuinen en huisjes door. Aan het einde linksaf en dan onderaan de dijk rechtsaf. We zijn nu op de **Westfriesedijk**. We kunnen onderlangs de dijk lopen. Dan heeft u geen last van het autoverkeer op de dijk.

Op enkele plaatsen kunt u rechtsaf, maar dat zijn doodlopende straatjes. Vroeger stonden daar bedrijfsgebouwen en schuren, onder andere een **meekrapfabriek**. Nu staan er woningen.

Meekrapfabriek ± 1920

- 4 Vanaf de boerderij op nummer 96 tot bij het gereformeerde kerkje '**Eben-Haëzer**' zijn in de loop der jaren veel oude huizen gesloopt. Hierdoor staan de huizen hier verder uit elkaar dan elders in het oude deel van Kolhorn. Eben-Haëzer is een sobere wit gepleisterde zaalkerk uit 1887 met portaal. Lang werd dit 'het kerkje van Kwantes' genoemd naar de initiatiefnemers.

Aan het einde van het pad gaan we rechtsaf. De bewoners van het huis links restaureren hier een originele **Staverse Jol**. De Staverse Jol was het scheepstype waarmee Kolhorner vissers op Ansjovis-vangst gingen.

5

Volg het pad verder. We gaan de boogbrug over die uitkomt op de Nieuwe Streek. Het pand recht voor u, nummer 62, was tot enkele jaren geleden het zeer oude café '**Schippers Welvaren**'.

Dit café was een pleisterplaats voor de beurtschippers uit de buurt. Zij vervoerden goederen over het water vanaf de Nieuwe Streek naar het binnenland.

We gaan nu rechts de Nieuwe Streek op. Meerdere huizen hier zijn als 'Rijksmonument' te herkennen aan het schildje aan de muur.

Schippers Welvaren' ± 1920

De Nieuwe Streek is ook bijzonder vanwege de goed bewaarde 'Overtuinen'. Vroeger waren dit overigens géén tuinen maar werfjes en werkplaatsen.

Nummer 58 is een dubbel woonhuis met een kapschuur erachter. Lang geleden was dit een boerderij. Dit pand werd als één van de eersten gerestaureerd in de jaren zeventig.

6

Nummer 54 ziet er nogal deftig uit. Het is de voormalige pastorie van de Hervormde Kerk, die later een tijdlang heeft dienst gedaan als kapperszaak. Dat zie je nog aan de vlaggenmast. Vroeger waren kappers vaak ook chirurgijn. Ze mochten dan eenvoudige operaties doen: kiezen trekken, aderlaten, puisten snijden.

Men gaf dit aan met de kleuren rood (van het bloed), blauw (de aderen) en wit (het verband). Vandaar dat deze kleuren bij kapperszaken nog te vinden zijn (zie hier de vlaggenmast).

Iets verder komt u langs het voormalige politiebureau. Het bordje met de tekst Rijkspolitie stamt uit die tijd. In het huis is de cel voor arrestanten nog bewaard gebleven. Maar die kunnen we helaas niet bekijken.

Tegenover nummer 36 staat een schuur die nu is ingericht als figuurzaag-winkeltje.

Deze 'boet', zoals ze in West-Friesland zeggen, is de laatste overgebleven schuur die vroeger diende als plek om o.a. netten te boeten (herstellen). Een nettenboet-boet dus. Ook was er ooit een viswinkeltje in gevestigd. Links achterin de Overtuin staat nog een origineel 'schijthuisje'. In het West-Fries heet dit 'het secreet'. Let ook op de speciale plasgoot voor de mannen aan de zijkant.

Het pand Nieuwe Streek 30 staat iets naar achteren. Hier stond vroeger een doopsgezinde kerk. Alle huizen vanaf deze plek tot aan het begin van de Nieuwe Streek zijn verwoest tijdens de grote brand van 1788.

Zeer waarschijnlijk was hier ook de eerste artsenpraktijk van Kolhorn gevestigd. Dat was dokter Quaadflieg die omstreeks 1844 met de meekraptelers meekwam uit Zeeland of Zuid-Holland.

We komen nu langs enkele prachtig gerestaureerde panden. Op Nieuwe Streek 24 staat een replica van een boerderij uit begin 1800.

Nieuwe Streek 18, het hoekhuis, was vroeger de woning van de schoolmeester en ook de school. We gaan hier linksaf het Kerkepad in.

- 7 Recht voor ons zien we de Hervormde **Laurenskerk** uit 1792. Bij de grote brand van 1788 is de vorige kerk verbrand, evenals 24 huizen, een ramp voor Kolhorn. In de kerk zijn nog grafstenen te zien van omstreeks 1800, evenals een mooi klein orgel uit ca 1720. De kerk wordt alleen nog als kerk gebruikt bij huwelijken en begrafenissen.

Laurenskerk ± 1920

We gaan links om de kerk heen. De onderste laag van de muren (de gele stenen) is nog van vóór de brand. Op het grasveld rond de kerk ziet u enkele grafstenen uit de tijd dat hier nog het kerkhof was (tot 1870). De armen werden niet in de kerk maar daarbuiten begraven.

- 8 Aan de voorkant van de kerk een bordje met meer informatie. Vanaf de voorkant van de kerk nemen we het pad langs het dorpshuis De Horn, tussen de huizen door en dan rechtsaf. We zijn nu op de Oude Streek. We gaan aan het einde even naar rechts de Nieuwe Streek weer op. Het is interessant om nog even twee huizen naar rechts te gaan, waar u dan op nummer 10 **twee gevelstenen** ziet. De bovenste steen herinnert aan de grote brand van **1788** en de onderste aan de brand van **1987**.

- 9 Keer nu om en ga terug naar de groene ijzeren brug. Deze wordt nog steeds de **Schoolbrug** genoemd omdat op nummer 18 van de Nieuwe Streek ooit de lagere school was. Tot 1906 was dit een houten brug.

Aan de linker leuning ziet u twee bordjes met jaartallen van de bouw en van de restauratie.

Door de vele verfbeurten is het nu minder goed te lezen.

Bovenaan de brug gekomen zijn we weer terug bij **De Turfschuur**.

We hopen dat u heeft genoten van deze wandeling. Als het museum open is bent u van harte welkom om binnen meer te horen en te zien over de geschiedenis van Kolhorn.

Overtuinen & Polderpaden

Wandelroute **Overtuinen en Polderpaden**
Start en eindpunt: museum 'de Turfschuur'
Tijdsduur 60 tot 75 minuten.

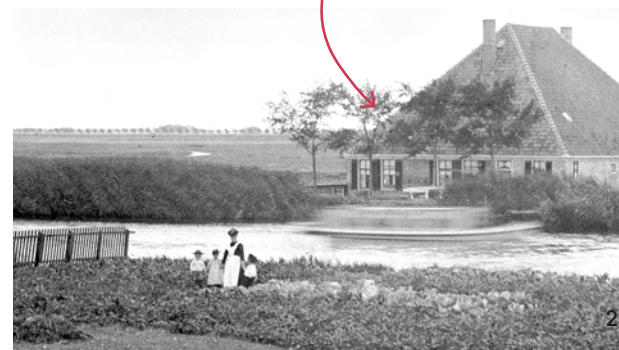
Gaat u met mij mee?... Als u met uw rug naar de deur van het museum staat, gaat u een tiental meters naar rechts.

Neem nu, rechts, de groene ijzeren brug naar beneden. Tot 1906 was hier een houten brug. Aan de rechter leuning ziet u twee bordjes met jaartallen van de bouw en van de restauratie.

Deze brug heet de **'Schoolbrug'** omdat enkele tientallen meters verderop de dorpschool was. Een replica van deze brug is te vinden in het Zuiderzeemuseum in Enkhuizen.

- 1 U komt nu op de Nieuwe Streek. Op het huis met nummer 10 ziet u twee gevelstenen. De bovenste steen herinnert aan de grote brand van 1788 en de onderste aan een brand van 1987.
Ga verder op de Nieuwe Streek. U komt langs enkele prachtig gerestaureerde panden. Op Nieuwe Streek 24 staat **een replica van een boerderij uit begin 1800**.

Stolpboerderij ± 1920

Het pand Nieuwe Streek 30 staat iets naar achteren. Hier stond vroeger een doopsgezinde kerk. Ook deze kerk ging verloren bij de **grote dorpsbrand van 1788**.

Tot hier aan toe heeft de brand alle huizen aan de Oude en Nieuwe Streek verwoest.

Nieuwe Streek ± 1930

2

Tegenover nummer 36 ziet u een schuur die nu is ingericht als figuurzaag-winkeltje. Deze 'boet', zoals ze in West-Friesland zeggen, is de laatste overgebleven schuur die vroeger diende als plek om o.a. netten te boeten (herstellen). Een **nettenboeters-boet** dus. Ook is het een viswinkeltje geweest.

Nieuwe Streek ± 1930

Het toilet boven de sloot wordt in het West-Fries '**het secreet**' genoemd. Let ook even op de extra plasgoot. Speciaal voor de mannen.

Nummer 54 ziet er nogal deftig uit. Het is de voormalige **pastorie** van de Hervormde Kerk, die later een tijdlang heeft dienst gedaan als kapperszaak. Dat zie je nog aan de **vlaggenmast**.

Vroeger waren kappers vaak ook chirurgijn. Ze mochten dan eenvoudige operaties doen: kiezen trekken, aderlaten, puisten snijden. Men gaf dit aan met de kleuren rood (van het bloed), blauw (de aderen) en wit (het verband). Vandaar dat deze kleuren bij kapperszaken te vinden zijn (zie hier de vlaggenmast).

Nummer 58 is een dubbel woonhuis met erachter een kapschuur. Lang geleden was dit een boerderij. Dit pand werd als één van de eerste in de jaren zeventig gerestaureerd.

De pastorie met vlaggenmast, 2021. Helaas zijn de kleuren verbleekt.

3 Op nummer 62 was tot enkele jaren terug het zeer oude café '**Schippers Welvaren**'. Dit fraaie rijksmonument was een pleisterplaats voor de beurtschippers uit de buurt. Ze vervoerden goederen over het water langs de Nieuwe Streek naar het binnenland. Beurtvaart was een vorm van scheepvaart, waarbij passagiers, vracht en veer volgens een dienstregeling langs een vast traject werden vervoerd. Het was het eerste openbaar vervoer in Nederland.

4 Vervolg uw weg rechtdoor. Aan uw rechterhand zien we op nummer 15 een fraai gerestaureerde stolpboerderij. Tot de jaren 70 van de vorige eeuw eindigde hier het dorp. We gaan nu verder langs de Kolhornerkade. Aan uw linkerhand de voorsloot. Ooit niet alleen de vaarroute voor beurtschippers, maar ook voor een dagelijkse veerdienst. In de petroleum gestookte motorboot 'De Volharding' was plaats voor twintig personen, die tegen betaling van vijftien centen van Kolhorn naar Schagen konden reizen. Een retourtje kostte een kwartje.

5 Aan uw rechterhand de 'oude nieuwbouw' van Kolhorn van 1985. U gaat nu het dorp uit. Blijf links lopen. Er is hier geen voetpad. Wat verderop gaan we even linksaf het bruggetje over.

Dit heet de **Kromme Gouw**. Na de tuintjes, ziet u aan uw linkerhand, de restanten van een sluisje. Dit is nu een overzetpunt voor kano's. Vroeger kon men vanuit Kolhorn via dit water naar Lutjewinkel en verder varen.

Er zijn vaak plannen gemaakt om dit sluisje weer terug te brengen in de oude staat, maar die bleken steeds te duur. We keren weer om en gaan terug naar de Kolhornerkade, en vervolgen we onze weg linksaf.

Tuinen bij de 'Kromme Gouw', Kolhornerkade

Verderop staan aan de rechterkant, voor een deel verscholen achter de bomen, enkele huizen bij elkaar. Achter het hek van nummer 11 was tot 1959, het eigen natuurswembad van Kolhorn. Allemaal vrijwilligerswerk natuurlijk.

6 Bij het volgende bruggetje links over het water ziet u aan uw linkerhand **op nummer 2 en 4 twee originele stolpboerderijen**.

Een **stolpboerderij** is een boerderijtype, dat vooral in Noord-Holland voorkomt. Het is een vierkante boerderij met een piramidevormig dak. Onder dit dak was plaats voor de boerenfamilie, het vee, het hooi, de wagens en andere werktuigen. Met hun massale piramidevormige daken markeren de stolpboerderijen het platteland van Noord-Holland. Ze geven het gebied een geheel eigen, herkenbaar silhouet.

De meeste piramides van het Noorden zijn agrarisch niet meer bruikbaar en veel stolpen hebben een nieuwe bestemming gekregen. Zo blijft de karakteristieke bouwvorm voor het landschap bewaard.

Na de stolpen komen we bij een bruggetje over het water. Ga vóór de brug rechts het schelpenpad op.

(Zie informatiebord bij begin van het pad).

Afhankelijk van het jaargetijde zijn hier te horen en te zien: Vlaamse Gaai, Ekster, Specht, Koolmees, Pimpelmees en Vink. Daarnaast diverse eenden zoals: Wintertaling, Kuifeend, Bergeend en Smient. Vooral op het grasland komen er verschillende soorten ganzen hier grazen: Brandgans, Kolgans en Grauwe Gans.

- 7 Op dit deel van de wandelroute zijn diverse bankjes en steigertjes om even uit te rusten. Ervaar en geniet van de rust en ruimte van dit stukje **polderlandschap**. In de verte ziet u het Kolhornerbos en rechts daarvan de bebouwing van Kolhorn. Verderop links een bruggetje over het water. Het is zeker de moeite waard om even het bruggetje op te gaan. Hier heeft U prachtig uitzicht over het water links en rechts en aan de overkant is het beschermde natuurgebied te zien. Dit is een vogelreservaat. Daar mag u wel naar kijken maar niet in lopen.

Vervolg nu het schelpenpad richting het **Kolhornerbos**. Dit is in de polder aangelegd voor Staatsbosbeheer naar een ontwerp van landschapsarchitect Doortje Wiegman. Het is een geliefd wandelbos en bestaat voornamelijk uit populieren, wilgen en elzen. Zo'n broekbos past helemaal in deze natte omgeving.

Over het bruggetje rechtdoor, bij de splitsing links en daarna meteen rechts de weg vervolgen door het bos. Bij het water aangekomen, gaan we rechtsaf en dan links het bruggetje over.

- 8 Hier is rechts goed zicht op de **gemetselde vijzelgoot van de strijkmolen** die rond 1939 als laatste van de drie is gesloopt. De molens maalden het water uit de polder omhoog in de Bovenkolk, waarna een spuisluis het loosde op de Zuiderzee. Zie informatiebord.

Kolhorn Molenkolk ± 1930

- 9 Op de Westfriesedijk gaan we rechtsaf richting dorp. We nemen het voetpad onderaan de dijk. Rechts het imposante, **oude gemaal** met een gevelsteen in voor- en zijgevel. De eerste memoreert de bouw in 1871/72 en de tweede herinnert het vervangen van de stoomketels in 1899. Nu is hier een garage gevestigd. Let in de **'Onderbuurt'** op de vele trappen met 15 treden en bereken eens het forse hoogteverschil dat hier de lengte van twee mensen ruim te boven gaat.

Kolhorn kenmerkte zich door een compacte bouw met huizen dicht opeen. Ook dit vindt zijn oorsprong in het waterverleden. Schippers en vissers hadden geen belang bij grond en bouwden hun eenvoudige huizen in de luwte van de dijk vlak naast en achter elkaar. Sinds 1950 zijn veel van die huisjes verdwenen en hebben plaats gemaakt voor schuren of tuinen.

Let hier op de vele **houten topgevels**, de makelaars, de windwijzers (meest met een scheepje) en de eenvoudige muurankers. De bouwstijl is steeds simpel, karig soms, maar niet minder mooi.

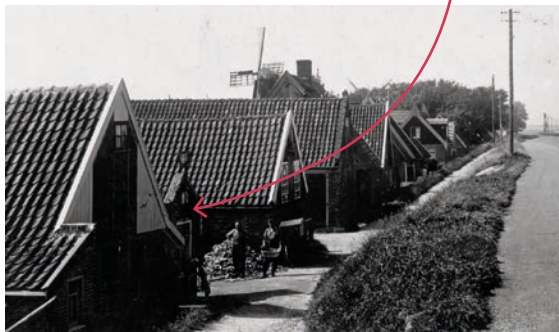
- 10 Op nummer 26 vinden we de voormalige **kaasmakerij anno 1884. De namen op de gevelsteen zijn innemend** en de families Blaauboer en Kistemaker kennen in Kolhorn een lange traditie. Op de kaaszolder konden 500 edammer kaasjes rijpen en worden bewaard. Naast 26 staat een droogschuur, geheel opgetrokken in met tussenruimte aangebrachte, verticale planken, zodat de wind het hout dat in de schuur lag opgeslagen makkelijk kon drogen.

Op nummer 42 treffen we de timmerwerkplaats van Droog aan, herkenbaar aan het brede erf en de losse droogschuur links. Het dwarsgeplaatste huisje was oorspronkelijk de woning voor één van de knechten. Het bedrijf startte in 1887 en gebruikte een in de Anna Paulownapolder gekocht oud poldermolentje voor het aandrijven van de zaagmachine. Zonder wind werkte die zaagmachine niet. De timmerman was dus soms ook in de nacht aan het zagen als er overdag geen wind was geweest en in de nacht de wind weer op sloeg.

- 11 Ga verderop met het pad mee onderlangs rechtsaf. Steek dan over naar de andere kant en ga terug weer de dijk op en dan naar rechts. Op de hoek is de **oude smederij van Van der Welle**, een onmisbaar bedrijf voor zowel de visserij als de landbouw. Let ook op de bovendeur in de prachtige, fletsgroene, houten topgevel. Met zo'n deur is de opslagzolder vanaf de straat bereikbaar.

Oude smederij
± 1930

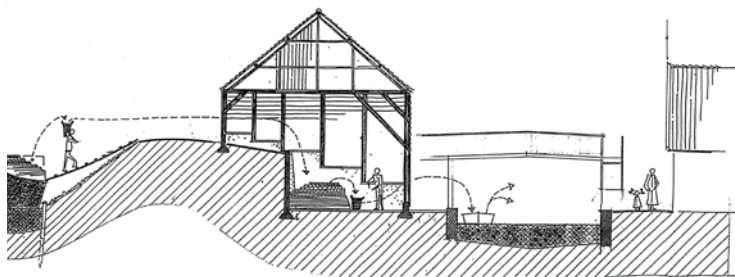
- 12 Steek hier over naar de grote gele brug over het kanaal. Meteen aan de overkant rechts is een trap naar beneden naar de nieuwste nieuwbouw. Links van die trap ziet u een **herinneringspaal** die ons herinnert aan een dramatische gebeurtenis aan het eind van de Tweede Wereldoorlog. Op 30 januari 1944 ontplofte vlak boven het dorp een aangeschoten Engelse bommenwerper die van een missie naar Duitsland terugkeerde. Alle bemanningsleden kwamen om. Hun laatste rustplaats is op het **kerkhof** aan de overkant van de weg. Overdag is het kerkhof ook te bezoeken tenzij er een begrafenis is.

Begraafplaats Kolhorn 2020

Visserij in de haven van Kolhorn

Ga nu weer terug over de gele brug en dan linksaf richting de **Turfschuren**. Als u naar de zijkant van de schuren kijkt ziet u dat deze doorlopen van de dijk naar de sloot beneden.

Deze zwarte turfschuren zijn uniek in Nederland en dienden voor opslag en overslag van turf, steenkool en olie. De goederen werden in de schuren droog naar het niveau van het binnenwater gebracht en daarna naar Niedorp, Schagen en zelfs Alkmaar verscheept. Een vervolgen beurtvaart.

De eerste turfschuur is nu een **galerie**, de tweede een **watersportwinkel** en de derde en laatste is ons **museum**. Er tussendoor kijkt u op de huizen aan de Oude Streek en het water van de Benedenkolk.

We hopen dat u heeft genoten van deze wandeling. Als het museum open is bent u van harte welkom om binnen meer te horen en te zien over de geschiedenis van Kolhorn.

Water & Dijk

Wandelroute **Water en Dijk**
Tijdsduur ca 60 minuten.

Gaat u met mij mee?... We beginnen deze wandelroute boven op de kruin van de wereldberoemde **West-Friese Omringdijk**. Hoog en droog, maar het is hier niet altijd zonder gevaar geweest. Kolhorn heeft een maritieme geschiedenis en speelde in de regio een kleine, maar belangrijke rol bij de overslag van goederen. Het Kolhornerdiep, een ondiepe getijdegeul, die de schepen van en naar de Zuiderzee voerde had hierin een grote rol. De ansjovis jol **KH44**, die hier zomers aan de kant ligt, herinnert aan het visserijverleden.

- 1 We gaan van start en volgen de Westfriese dijk naar het westen, dat is linksaf. Meteen links een kijkje op het zo karakteristieke waterdorp met prominent in het midden de uit 1792 stammende Laurenskerk. Rechts ziet u de **nieuwbouw aan de Ansjoviskade** die hier sinds 2018 is gerealiseerd. Mooi aan het water gelegen en feitelijk boven op een los havenhoofd dat de haven van Kolhorn tot 1844 enige beschutting gaf. Een zogenaamd scheepshok.

Ansjovis jol ±1930

Torfscheunen mit Boten im Hafen ± 1920

- 2 De **zwarte turfschuren** zijn uniek in Nederland en dienden naast opslag van turf, steenkool en olie (energie dus), als elevator. De goederen werden in de schuren droog naar het niveau van het binnenwater gebracht en daarna naar Niedorp, Schagen en zelfs Alkmaar verscheept. Een vervlogen beurtvaart. De eerste turfschuur is nu een watersportwinkel en de tweede een galerie. Ertussendoor kijkt u op de huizen aan de Oude Streek en het water van de Benedenkolk.

- 3 Het huis met de brug naar de dijk (nr. 60) was in gebruik als **slagerij Albert van Zoonen**. In de jaren 1950 bracht hij succesvol de kroket op de markt. Let aan de voet van de dijk op de voordeur uit de dertiger jaren.

Op de hoek is de oude smederij van Van der Welle, een onmisbaar bedrijf voor zowel de visserij als de landbouw. Let ook op de bovendeur in de prachtige fletsgroene houten topgevel. Door die deur is de opslagzolder vanaf de straat bereikbaar.

Hier linksaf en over de brug rechtsaf de Sportstraat in. We zijn nu op polderniveau.

Aan uw rechterhand is het water van de Benedenkolk, die vanaf het eerste begin van belang is voor de binnenvaart en vanaf 1738 voornamelijk voor het aanvoeren van overtollig water naar de drie strijkmolens van de Schagerkogge. Deze molens werden noodzakelijk toen de natuurlijke lozing met spuisluizen in de dijk steeds meer problemen ging opleveren.

Slagerij
'Van Zoonen'
±1930

Op **huisnummer 33** woonde en werkte de bekende beeldend **kunstenaar Erna van Mondfrans**.

Haar werk was veelzijdig en zij overleed in 2019 op 88-jarige leeftijd.

Aan de overkant van het water een breed erf met daar op een vijftal losse huizen en schuren. Dit was de **timmerwerkplaats van Louw en Arie Droog**, een klein industrieel complex waar de zaagmachine door een windmolentje op het dak van de achterste schuur werd aangedreven.

4 Vervolg uw weg over de groene dijk van de Schrinkkaag-polder. Aan het einde van de nieuwbouw ziet u links de ijsbaan van vereniging **'Kolhorn Vooruit'**.

Vanaf hier hebt u ook uitzicht op het Kolhorner bos, dat in de polder is aangelegd door Staatsbosbeheer, naar een ontwerp van landschapsarchitect Doortje Wiegman. Het is een geliefd wandelbos en bestaat voornamelijk uit populieren, wilgen en elzen. Zo'n broekbos past helemaal in deze natte omgeving.

5 We passeren het **oude gemaal** dat in 1871/72 de strijkmolens met stoomkracht kwam bijstaan. De schoorsteen is gesloopt en de ketels zijn verwijderd. Het gebouw huisvest nu een garagebedrijf. Wij gaan rechtsaf het bruggetje over. Hier is goed zicht op de gemetselde vizelgoot van de strijkmolen die rond 1939 als laatste van de drie is gesloopt. De molens maalden het water uit de polder omhoog in de Bovenkolk, waarna een spuisluis het loosde op de Zuiderzee. Zie informatiebord.

Molens Schager Kogge 1938

Op de Westfriesedijk rechtsaf richting dorp met het rustieke silhouet.

We kiezen voor het voetpad onderaan de dijk.

Kijk nog eens naar het imposante oude gemaal met een gevelsteen in voor- en zijgevel.

De eerste memoreert de bouw in 1871/72, de tweede herinnert aan het vervangen van de stoomketels in 1899.

Let in de **'Onderbuurt'** op de vele trappen met 15 treden en bereken eens het forse hoogteverschil dat hier de lengte van twee mensen ruim te boven gaat.

Kolhorn kenmerkt zich door intieme bouw met huizen dicht opeen. Ook dit vindt zijn oorsprong in het waterverleden. Schippers en vissers hadden geen belang bij grond en bouwden hun eenvoudige huizen in de luwte van de dijk vlak naast en achter elkaar.

Let hier op de vele **houten topgevels**, de makelaars, de windwijzers (meest met een scheepje) en de eenvoudige muurankers. De bouwstijl is steeds simpel, karig soms, maar niet minder mooi.

Foto boven: oud gemaal en in de achtergrond de Laurenskerk, ± 1930
Beneden: de 'onderbuurt' met de bijzondere houten gevels 'makelaars', ± 1930

Op **nummer 26** vinden we de voormalige **kaasmakerij** anno 1884. De namen op de gevelsteen zijn innemend. De families Blaauboer en Kistemaker kennen in Kolhorn een lange traditie. Op de kaaszolder konden 500 edam-mertjes rijpen en worden bewaard. Naast 26 staat een droogschuur, geheel opgetrokken in met tussenruimte aangebrachte verticale planken, zodat de wind het hout dat in de schuur lag opgeslagen makkelijk kon drogen.

Op **nummer 42** treffen we opnieuw de **timmerwerkplaats van Droog** aan. Herkenbaar aan het brede erf en de losse droogschuur links. Het dwarsgeplaatste huisje was oorspronkelijk de woning voor één van de knechten. Het bedrijf startte in 1887 en gebruikte een in de Anna Paulownapolder gekocht oud poldermolen-tje voor het aandrijven van de zaagmachine. De halve molenromp en de kap met het wiekenkruis op het dak van de zaagschuur was al voldoende.

'Oude Streek' ± 1930

7 Aan het einde van de 'Onderbuurt' rechtsaf, opnieuw de brug over en dan linksaf. We zijn nu op de **Oude Streek**. Dit is nog een heel oorspronkelijk deel van Kolhorn dat schilderachtig onderaan de Westfriese Omringdijk en tevens aan de Benedenkolk is gelegen. Deze wordt ook wel Kokkesloot of Koggesloot genoemd.

De straat bestaat uit boerengeeltjes, die voor het grootste deel uit deze sloot zijn opgedregd tijdens het uitvoeren van het dorpsvernieuwingsplan in de jaren 1980 tot 1990.

Tegenover **nummer 6** staan nog drie '**huisjes**' aan de sloot die herinneren aan de vele privaten die hier tot ver in de vorige eeuw dienst deden.

Daarom was het met de waterkwaliteit en de hygiëne, net als elders, slecht gesteld.

De komst van de waterleiding in de dertiger jaren van de vorige eeuw en de Wet Verontreiniging Oppervlaktewater van 1970, hebben aan deze onwenselijke situatie veel verbeterd.

Het water is weer schoon en de fuut en de meerkoet brengen hier nu hun jongen groot.

Buiten wc huisjes aan de sloot, ± 1930

Het huis op nummer 22 heeft in de houten topgevel een bovendeur. Links aan de andere kant van het water rijzen de zwarte achterwanden van de turfschuren als lavahellingen hoog op. Dit beeld maakt het hoogteverschil tussen het dorp achter de dijk en de dijk zelf extra inzichtelijk. Het verschil is **minstens zes meter**.

Hier werden in vroeger dagen de scheepjes geladen die de hoog opgetaste turf verder het achterland in vervoerden. Overslag bedrijvigheid van weleer.

8

Het huis op **nummer 32** herinnert aan een dramatische gebeurtenis aan het eind van de Tweede Wereldoorlog. **Op 30 januari 1944 ontplofte vlak boven het dorp een aangeschoten Engelse bommenwerper** die van een missie naar Duitsland terugkeerde. Alle bemanningsleden kwamen om. Een van hen viel, omdat zijn parachute niet goed open was gegaan, op het dak van deze woning. Een herdenkingspaal elders in het dorp houdt de herinnering aan deze ramp levend.

Na het huis op **nummer 36** ziet u rechts de vierkante lichtkoepel op het dak van het dorpshuis. In de volksmond wordt deze het **aquarium** genoemd. Om deze reden maakten twee creatieve dorpelingen een in roestvrij staal gevangen school ansjovissen die in dit 'aquarium' rondzwemmen. Dit als herinnering aan de ansjovisvisserij die in Kolhorn een relatieve welvaart heeft gebracht. "Wij zijn het zilver van de Zuiderzee geweest", dichtte Tom van Deel.

Bakkerij, ± 1930

Huis **nummer 44** herbergde lange tijd een **brood- en luxebakkerij**. **Nummer 42** is het geboortehuis van de landelijk bekende kunstschilder **Dirk Breed** (1920-2004), die Kolhorn koos als inspiratiebron voor zijn doeken. Zijn werk wordt nog steeds verzameld. De laatste huizen van de Oude Streek hebben aan de straatzijde raamkozijnen met een stel eenvoudige, maar afdoende zonnerakken. Dit zijn luiken met schuine latten die de zon efficiënt buiten houden.

9 Aan het einde Oude Streek linksaf de **Schoolbrug** op. Deze brug was vanaf de dijk de enige route naar de kerk, maar ook naar de school. De brug was trouwens eeuwenlang de enige droge verbinding van het dorp met de buitenwereld. Via de dijk naar Winkel of via de Kolhornerkade en Barsingerhorn helemaal naar Schagen. Dat was wel twee uur lopen. Nee, een bootje, dat was voor Kolhorners het middel van vervoer in deze amfibische samenleving.

Blik op de 'Schoolbrug', ± 1930

We hopen dat u heeft genoten van deze wandeling. Als het museum open is bent u van harte welkom om binnen meer te horen en te zien over de geschiedenis van Kolhorn.

Deze dorpswandelingen zijn ook beschikbaar als audiotour.
Deze kunt u ophalen met de QR-code op het informatiebord
van Museum De Turfschuur, Westfriesedijk 66 C, 1767 CS Kolhorn.

Dit is een gratis service van Museum De Turfschuur
en de Historische Vereniging Kolhorn.
Mogelijk gemaakt met financiële steun
van het Prins Bernhard Cultuurfonds.

Wij zijn een 100% vrijwilligersorganisatie.
Uw financiële steun is meer dan welkom.

**Met deze QR-Code kunt u uw vrijwillige
bijdrage aan ons overmaken.**

scan de
qr code

Wij wensen u verder een fijne dag
en graag tot een volgende keer!

www.stichtingmuseumkolhorn.nl

© 2021 Stichting Historisch Museum De Turfschuur
Audio opname en -bewerking: Peter Kwanten
Fotografie: Archief Museum De Turfschuur
Grafisch ontwerp: Sabine Mannel
Drukwerk: Drukwerkdeal

PRINS BERNHARD
CULTUURFONDS

Het begin van iets moois

Historisch museum
de Turfschuur
Kolhorn

www.stichtingmuseumkolhorn.nl